

saren cascuns de donar batalla, on cascun era ordo-
nat que combatés, ab sa *xurma*; e pensaren molt vigo-
rosament de combatre ---», Muntaner (fets de 1306,
§ 227, Casac. VI, 72.17, 26); «los ballesters van repos-
ats e frescs e fan anar la *xurma* frescs e reposats», id.
(§ 130, IV, 41.7, fets de 1286); V. més context a VO-
GAR.

«--- Tres de les nostres naus --- hagren vent covi-
nent, e ab veles plenes, feriren en l'estol dels genoves-
ses; e encontinent, consumaren e desbarataren e me-
teren a fons cinc galeres de l'estol dels genoveses, ab la
xúrma e lur forniment; e --- I nostre estol --- pres-ne
33 galees --- ab la *xurma* e tot lur forniment»; «la
covinença fo feta --- que-l dit Comú de Venècia donàs
--- per pagar lo sou de la *xurma* e de la panàtica e al-
tres avantatges», Cròn. del Cerimoniós (v, §§ 20, 4,
Pagès, 305.67, 71, 294.9). «Per ço com gran res del
bé de la galea, o del mal, està en lo còmit, lo qual ---
se deu vetllar --- en la sua galea e en la *xurma* d'aque-
lla ---, los dits còmits hajen la quarta part de tot ço que
la *xurma* guanyarà en la mar ---», Capmany, *Ordenan-
ces* S. XIV, 80. «Eren 400 hòmens de cavall ensús
aquells qui ací deven passar, e 4000 hòmens de peu,
ultra les *xurmes* de les galees», en un dels intents de
represa de Mallorca per la dinastia separada, l'any 1369
(DAG).

Més tard: «dues conques grans de genovesos --- per
la gran fama de la riquesa que gonyada havia, encont-
nent --- li vengueren al damunt, en tant que en poca
d'hora ells hagueren pres lo leny e tota la *xurma*, sens
escapar-ne home ---», *Decam.* (II, § 4, NCL. II, 26.21).
De nou trobem aquesta forma en un doc. del procés
contra Bernat de Cabrera, a. 1365 (CoDoACA xxxiv,
302); en una carta del rei Martí, de 1397, a Pere de
Queralt (Careta, *Barbr.*, 446); i, com a equivalent de
tripulació, a l'acte d'armar un vaixell, en els *Ardits*
de 1463 («lo dia mateix --- fon armade ---, com ja
tingué *xurma*», II, 429). I és la forma que ha quedat
predominant en la llengua (encara que alguns hagin
dit *xusma* a la castellana): «capità de galera --- pas-
satgers --- la *churma*: socii navales; lo nòlit ---», OPou
(*TbPu.*, 72).

A totes les altres llengües romàniques el mot ha ar-
ribat per conducte de l'italià i dels seus dialectes. Així
el fr. *chiourme* i l'it. *ciurma*, que és ja la forma que
trobem en l'original de Boccaccio (ed. 1961, 83.5) en
el passatge citat del *Decam.*; si bé no és forma toscana
(on hauria donat *kju-*), sinó manllevada d'un dialecte,
potser de Romagna, on tindria forma semblant a la
del venec. *zurma*, abruzz. *chiurma*, i sic. *chiurma*: car
no oblidem que en la pronúncia del Mezzogiorno *chiu-*
té un so intensament palatal i ja bastant africad, de
manera que també la nostra podria haver estat rebuda
de Sicília; d'altra banda el cast. *chusma* [1524] i port.
chusma es reberen del genovès, on *ciüsma* (AGI x,
151; xv, 63) es documenta des de 1444, i ja abans
amb la grafia arcaica *ibusma* (AGI x, 151; xv, 63).

Amb vocalisme *o* ha quedat en altres parlars del
Sud d'Itàlia, com el napol. *chiorma*, de la qual forma
deu provenir *xorma* usat en altres passatges per Mun-

taner. Durant la defensa de Sicília davant la con-
traofensiva dels Anjou, en la batalla de Nicotera
(a. 1282): «lo Sr. Rey --- con foren recollits --- prei-
cà-ls e ordonà-ls què deguessen fer; e --- Pere de Que-
ralt e En Cortada dixeren: --- Senyor, plàcia-us que-ns
lexets anar, que vui farem tal cosa que --- n'haurets ---
alegria---. Si que totes les *xormes* de les galees crida-
ren: --- Senyats e beneïts-nos, e manats que anem, que
tots són nostres»; «36 galees eren exides de Nàpols
ab molts comtes e barons --- a la playa de la ciutat de
Nicastre ---; com los comtes veeren venir l'estol de
l'Almirall, ab senyeres esteses, per cert que hagren
gran plaer; mas --- no n'havien les *xormes* de les ga-
lees; emperò hagueren a fer con a forçats ---» (a. 1287,
§ 115, Casac. III, 29.5).

Totes les formes italianes suposen una base *CLUS-
MA del llatí vulgar: amb eliminació de la primera E
de CELEUSMA davant líquida, comparable a la de la I
de QUIRITARE > *cridar* (facilitada per la semblança de
les dues vocals, que produïa l'efecte d'una anaptixi
com en *ciribrum* per CRIBRUM); el diftong EU, perce-
but com estranger pels romans, en aquest com en al-
tres casos, es reduí a U ajustant-se a la fonètica histò-
rica llatina (que havia reduït LEUK- a LŪC- etc.). D'aquí
la base CLUSMA suposada per totes les formes italianes.

En català hi hagué altres formes independents de la
italiana, i provinents, en forma més fidel, de la base
grega. En particular, *salomar* 'murmurar feixugament':
«aquexa molt mala broma, / que contra los bons *saloma*
/ y és pijor que la fel» en el *Tractat dels Vicis* de
M. Fdo. de la Càrcer (mall., S. XVI) (DAG), on l'ocio-
sitat és comparada amb la *broma*, podridura que afei-
xuga les naus, i amb la murmuració de la *xurma* i el
cantussol dels galiots que remen. Fins avui 'grunyar ir-
ritadament' a Mall. (*AlcM* amb cita de «La Ignoràn-
cia»), i ja «cridar, vocear», DFgra. i Bna. [Vogel],
AlcM; *salomejar* 'demanar amb insistència o monoto-
nia una mateixa cosa' (Palma, *AlcM*); *saloma* 'crit
acompassat dels mariners' (Bna. i Mall.). Aquesta va-
riant provenia de la variant gr. *κέλευμα*, amb la pro-
núncia de *ce- = sa-* pròpia dels dial. cat. orientals.

Degué tenir gran extensió en cat. ant., car d'aquí
passà, amb aquests senyals de pronúncia cat., al cast.
clàssic *saloma* i *salomar*: *saloma* en Tirso de Molina,
çaloma en Lope de Vega, en el *Persiles* de Cervantes
(1616) i en altres coetanis (Cuervo, *Obr. Inéd.*, 372),
zaloma en Eugenio de Salázar (c. 1573) i altres (V. les
cites en l'ed. del *Persiles* I, cap. 21, per Schevill I,
317.23), i *çaloma* en la *Relación de Galeras* de Pedro
Palomino (RHisp. XL, 70): en tots ells amb el sentit
de 'cantarella dels galiots'; i el verb *zalomar* 'cantar
aquest cant' en Ga. de Palacios (1587); encara avui
salomar a Chiloé. I cf. sic. i cors *ciloma* (ZRPb. xxv,
497). En fi cf. CHUSMA, DCEC/DECH.

I, com hem vist a l'article corresponent, del greco-
llatí *CELEUATU adaptació del mateix verb grec *κε-
λεύω*, vénen les formes *SALUET* i *xerbet/xelbet*, a
través del mossàrab balear. Encara una altra forma
balear, potser també mossàrab, o provinent, per altra
via, de l'it. *ciurma* deu ser el men. *axurmar* «remar de-